
SERİ

B

CİLT

44

SAYI

3-4

1994

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ

DERGİSİ

ORMAN ARAZİLERİNİN AZALMASINA YOL AÇAN DÜZENLEMELER¹⁾

Doç. Dr. Sedat AYANOĞLU²⁾

Kısa Özet

Bu bildiri de dünyada ve ülkemizde orman azalmasının temel nedenlerine kısaca değinildikten sonra özellikle son aylarda kabul edilen Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferliği Kanunu ile Orman köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanunda bazı değişiklikler yapan 4127 sayılı kanunun orman azalmasına yol açabilecek hükümleri üzerinde durulmuştur.

1. GİRİŞ

İnsanoğlu Doğa ile tanıştığı ilk günden itibaren doğal kaynaklarla ilişki halindedir. Yaşamın sürdürülebilmesi doğal koynaklara ve bu kaynakların devamlılığına bağlıdır. Nüfusun ve teknolojik olanakların düşük olduğu ilk çağlarda doğal kaynak kullanımı pek sorun yaratmamıştır. Ancak Dünya nüfusunun ve teknolojik imkanların hızla gelişmesi 19. Yy.dan itibaren doğal kaynakların tahribi sürecini başlatacaktır. Madencilik ve gemicilik Güney İngiltere de orman bırakmayacaktır. Bu gelişmeler üzerine 20.yy. başlarından itibaren gelişmiş ülkeler doğal kaynaklarının istismarından vazgeçecek, milli orman politikalarını oluşturacak ve ormanlarını koruma altına alacaktır.

Orman politikaları orman alanlarında ve orman işletmeciliğinde devlet kontrolü ve orman kaynaklarının sürekliliği prensiplerine dayandırılmıştır.

Orman kaynaklarının azalmasının temel nedenleri sanayileşme ve hızlı nüfus artışına bağlı olarak odun hammaddesine olan talebin hızla artması, orman alanlarının tarım alanlarına dönüştürülmesi ve doğal afetlerdir. Bu nedenlerin yanında savaş ve ekonomik depresyon gibi olağanüstü nedenleri de saymak gerekir. Sanayinin gelişimi odun hammaddesine olan talebi arttırarak olumsuz etki yarattığı gibi, cazibe merkezleri yaratarak kırsal alandaki nüfusu buralara çekmekle olumlu bir etki de yaratmaktadır. Nitekim büyük kentlerin çevresinde yaşanan orman katliamının temel nedeni iç göçlerdir. Bilindiği gibi hızlı kentleşme son dönemde yarattığı zararlı atıklarla çözülmesi mümkün olmayan çevre kirlenmelerine neden olmakta, SO₂ gazı asit

¹⁾ 21.11.1998 tarihinde İ.Ü. Rektörlüğünce düzenlenen "Türkiye'de Ormasızlaşmanın Yasal ve Sosyo-Ekonomik Sonuçları" adlı panelde sunulmuştur.

²⁾ İ.Ü. Orman Fakültesi Ormanlık Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

yağmurlarına dönüşerek su ve toprağa kirlettiği gibi orman ölümlerine de neden olmaktadır. Yoğun nüfuslu sanayi ülkelerinin temel sorunu endüstriyel atıkların zararsız hale getirilmesidir. Çevre sorunlarının çözülmesi için büyük boyutlarda fonlar ayrılmakta, uluslararası işbirliği ve organizasyonlara gidilmektedir. Sorun artık ülke çapını aşmış dünya sorunu haline gelmiş bulunmaktadır.

Şüphesiz ülkemizde bu sorunların dışında değildir. Türkiye çevre kirliliği ve orman azalmasının klasik nedenleri ile uzun süreden beri tanışmaktadır. Sanayileşmenin olumsuz sonuçları su, hava, toprak kirliliği özellikle büyük kentlerde yaşamı tehdit edecek boyutlara ulaşmıştır. Kırsal alanda da problemler çözülememiştir. Yoğun iç göçlere rağmen kırsal nüfus artmaktadır. İşsizlik üst düzeydedir. Kırsal alanda yaşayabilmek için doğal kaynakların tahribine yönelmek kaçınılmaz bir sonuç olmaktadır. Üzülerek belirtmek gerekir ki kırsal kalkınma ve sanayileşmenin dengeli biçimde yürütülemediği ve halen gerçekleştirilememiş olması nüfus artışının önlenememesi topluma doğal kaynak kullanımı açısından büyük bir açmazın için itmektedir. Bugün tüm iyi niyetli sözlere ve çabalara rağmen ülkemizde ulusal ve siyasal iradenin doğal kaynakların korunmasına yönelik olduğu söylenemez. Yasalar toplumsal iradeyi yazılı biçimde ifade eden metinler olduğuna göre; yakın dönem için yapılacak kısa bir inceleme bu hususu açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

2. TÜRK ORMAN REJİMİ :

Türk orman rejimi orman varlığımızın yetersiz oluşu, ülke düzeyinde dengesiz dağılışı ve ormandan faydalanmanın kontrol edilememesi nedenleri ile üç temel prensibe bulunmaktadır. Ormanlarda Devlet mülkiyeti, Devlet orman işletmeciliği ve devamlılık ilkeleri Anayasanın 169. Cu maddesinde hükme bağlanmıştır. Bu hükümler kısaca özetlenecek olursa;

Tüm ormanların gözetimi devlete aittir. Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz.

Devlet ormanları kanuna göre devlet tarafından yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zaman aşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.

Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanların tahribine yol açan siyasi propaganda yapılamaz. Münkasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanları yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınmaz.

Bu rejim; ormanlarda özel mülkiyete de yer verir. Ancak kamu yararı açısından çok sıkı sınırlamalara tabi tutar. Bu sınırlamalar o kadar ileri düzeydedir ki genel hukuka istisna teşkil eder. Örneğin özel ormanlar 500 hektardan küçük parçalara bölünerek başkalarına temlik edilemez ve mirasçılar arasında ifrazen taksim edilemez. Şehir, kasaba ve köy civarındaki özel ormanlarda ancak irtifak hakkı tesisi ile yatay alanın % 6 sınırı geçmemek üzere inşaat yapılabilir (6831 s.k. md. 52).

1961 Anayasasında da yer alan bu hükümler ormanlar için mükemmel bir rejim getirmiş olmalarına rağmen, tam anlamıyla işletilememiş, iktidarı ele geçiren her siyasal parti bu rejimi etkisiz kılmanın çarelerini aramıştır. Bu hükümlerin işletilebilmesi için anayasaya ve siyasal partiler kanununa etkili yaptırımları içeren hükümler koymak gerekmektedir. Bu yaptırımlar doğal kaynakları ve çevre suçlarını da içermelidir.

3. TÜRKİYE'DE ORMAN AZALMASINA NEDEN OLAN YASAL DÜZENLEMELER

3.1. 1961 Anayasasından Sonra Yapılan Düzenlemeler:

1255 Sayılı Kanun:

1961 Anayasasının sağladığı güvence 131. Maddenin 22.04.1970 tarih ve 1255 sayılı kanunla değiştirilmesine kadar devam etmiştir. Yaklaşık on yıl süren bu dönemde ormancılık faaliyetleri istikrar kazanmış, orman suçlarında önemli azalmalmeydana gelmiştir. Ancak hızla artan nüfusun yarattığı baskı özellikle 1950-1960 yılları arasındaki yanlış politika orman içinde yaygın biçimde yerleşim ve tarım alanları ortaya çıkaracaktır. Bu sorunun çözülmesi için 1255 sayılı kanunla 131. Maddeye bir hüküm eklenerek Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten önce (15.10.1961) orman niteliğini kaybetmiş alanların orman dışına çıkarılmasına izin verilecektir. Bu hüküm 1744 sayılı kanun ile 6831 sayılı kanuna taşınmış ve orman dışına çıkarma "orman bütünlüğünü bozmama" ve "orman ve toprak muhafaza niteliği taşımamak" koşullarına bağlanmıştır. Ancak bu hükmün uygulanması pek çok uyuşmazlığın ortaya çıkması da sebep olacaktır. 1974-1983 yılları arasında sadece İstanbul'da 10.000 civarında "2. Madde uygulamasına itiraz" davası açılmıştır

3.2 1982 Anayasası:

1982 Anayasa koyucusu da orman sorununa ilgisiz kalmamıştır. Sonuçta 1982 Anayasasında orman ve orman köylüleri için iki çerçeve madde yer almıştır.

1982 Anayasasının 169. Maddesi küçük farklarla 1961 Anayasasının 131. Maddesinin bir tekrarıdır. Konumuz açısından bakıldığında orman dışına çıkarma işlemi 31.12.1981 tarihinden önce orman niteliğini kaybetme koşuluna bağlanmış, böylece 1961-1981 yılları arasında açılan veya yerleşilen alanlarında orman dışına çıkarılmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca, süre sınırlaması olmaksızın kesin olarak orman olarak korunmasında yarar bulunmayan ve tarım alanına dönüştürülmesinde yarar görülen yerler de 2. Madde kapsamına alınmıştır.

170. madde "Orman köylülerinin korunması" başlığını taşır ve orman dışına çıkarılan alanların devlet eliyle ihya edilerek orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen buralara yerleştirilmesi için tahsisini öngörür. Madde gerekçesi incelendiğinde, özetle orman köylüsünün milli gelirden düşük pay aldığı, orman bütünlüğünün sağlanması, orman sınırlarının daraltılmaması için orman dışına çıkarılan alanların gerektiğinde ihya edilerek orman köylüsüne tahsisinin düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Gerekçede ülke nüfusunun dörtte birini oluşturan orman köylüsünün orman içi yerleşiminin sağlıksız ve usulsüz olduğu, nüfusun sürekli arttığı, arazinin bozuk ve verimsiz olmasının yeni toprak edinme zorunluluğunu yarattığı, bu durumun sürekli ormanlar aleyhine sonuçlar yarattığı şeklinde bir tespit de yer almaktadır.

Anlaşıldığı kadarıyla 1982 Anayasa koyucusu orman dışında çıkarılan alanların orman içinden göçürülecek köylülere tahsisi ile hem orman bütünlüğünü ve devamlılığın sağlamaya çalışmış hem de orman köylüsünün kalkındırılmasını amaçlamıştır.

İyi niyetle konulan bu hükmün pratikte beklenen sonuçları doğuramayacağı açıktır. Zira orman içindeki usulsüz yerleşmeler orman köyleri civarındadır. Orman köylüsünü köyünden çıkararak buralara yerleştirmek sorunu çözmeyecektir. Kaldı ki gerekçede belirtildiği bu araziler tarıma elverişli değildir.

3.3 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu:

12.03.1982 tarihinde kabul edilen bu kanun, Bakanlar Kuruluna doğal ve sosyo-kültürel değerlerin yoğunlaştığı alanları turizm bölge alan ve merkezi olarak tespit ve ilan etme yetkisini vermektedir.

8. maddeye göre turizm bölge, alan veya merkezi ilan edilen yerler ile ormanlar ilgili kuruluşlarca Turizm Bakanlığına devredilecektir. Bu hususta "Kamu Arazilerinin Turizm Bakanlığı'na Tahsisi Hakkında yönetmelik" de yürürlüğe konulmuştur (23 Nisan 1983 tarih; 1803-1 sayılı R.G.).

Bakanlık, bu alanları Türk veya yabancı uyruklu gerçek veya tüzel kişilere kiralamaya, tahsis etmeye ve bu araziler üzerinde irtifak hakları tesis etmeye yetkilidir. Bu alanların yeniden orman haline dönüşmesi mümkün değildir. Bu uygulama orman sınırlarında daraltma yapılamayacağı kuralını ihlal etmekte, fiilen orman alanları daraltılmaktadır. Yasanın uygulamaya başlandığı 1983 yılından bu yana Turizm Bakanlığı'na tahsis edilen orman alanı 150.000 hektar civarındadır.

3.4 2896 Sayılı Kanun:

23.09.1983 tarihinde kabul edilen bu kanunla 1982 Anayasasının değişen hükümleri 6831 sayılı orman kanun taşınmıştır.

2896 sayılı kanunun yaptığı değişiklikler arasında konumuz açısından en önemlisi 57. maddede yapılan değişikliktir.

52. maddenin 3. fıkrası ile orman içi açıklıkları ağaçlandıranlara sınırsız işletme hakkı tanınmıştır ki bu düzenleme Anayasamızın 169/II maddesine aykırıdır. 13 yıllık uygulamada bu imkânın kötüye kullanıldığı ve yapılaşmaya da izin verildiği görülmüştür. Bu nedenle 1992 ve 1994 yıllarında mevcut yönetmelikte değişiklikler yapıldığı görülmektedir.

2896 sayılı yasanın getirdiği bir başka olumsuzluk da orman kadastro komisyonlarından hukukçu üyenin çıkarılmasıdır. Esasen hukuksal bir faaliyet olan kadastro işlerinde bir hukukçunun bulunmaması büyük eksikliktir.

3.5 3302 Sayılı Kanun:

5.06.1986 tarihinde kabul edilen bu yasa ile ormanlar aleyhine çok önemli değişiklikler yapılmıştır.

6831 sayılı Yasanın 2. Maddesi (B) bendinden "Su ve toprak rejimine zarar vermemek", "Orman bütünlüğünü bozmamak" koşulları çıkarılmıştır.

2. madde uygulamaları aleyhine Orman Genel Müdürlüğü'nün dava hakkı ortadan kaldırılmış, bu hak Orman Bakanlığı'na verilmiştir. Halen Orman Genel Müdürlüğü taşra örgütü ancak Bakanlıktan izin alarak dava açabilmektedir. Bu düzenlemenin gerekçesi Orman İşletmelerinin sorumluluktan kurtulmak için istisnasız her 2. Madde uygulamasına itiraz etmiş olmaları, bu yolla ülke çapında binlerce davanın açılmış olmasıdır. Sadece İstanbul'da açılan dava sayısı 10 bin civarındadır. Bu gerekçe bir ölçüde haklı olmakla birlikte herhalde orman varlığımızı ilgilendiren önemli bir konuda yapılacak uygulamaların yargı denetimi dışına çıkarılmasını veya siyasal bir organın takdirine bırakılmasını haklı kılamaz. Bu düzenleme yargı merciini taşınmazın bulunduğu yer Adliye Mahkemeleri olarak tespiti dışında ikinci madde uygulamalarının yargı denetimi dışında kalması sonucunu doğurmaktadır. Zira, evvel ki uygulamada yasada yargı merci belirtilmediğinden hem adli hem de idari yargı bu davlara bakmış ve olumlu görev uyuşmazlığı ortaya çıkmıştır. Uyuşmazlık Mahkemesi 1978-1979 yıllarında verdiği kararlarla orman dışına

çıkarma işleminin idari yargı denetimine tabi olduğuna karar vermiştir. 2896 sayılı kanun adli yargıyı yetkili kıldığından bu uygulamalara karşı ormancılıkla ilgili kuruluşların veya ilgili vatandaşların idari yargı yoluna başvurma imkânı da yoktur.

Bu nedenle, halen 2. Madde uygulamaları ormancı üyelerin azınlıkta bulunduğu kadastr komisyonları tarafından yürütülmekte ve genellikle denetim dışında kalmaktadır.

3302 sayılı kanunla 2896 sayılı kanunla değiştirilen 7. Madde yeniden değiştirilecek hukukçu üyenin çıkarılmasından sonra ikisi orman mühendisi olmak üzere dört kişi kalan orman kadastr komisyonlarına "Mahalli ziraat odalarının bildirecek bir temsilci" nin de eklenmesi ile ormancı üye sayısı azınlığa düşürülmüştür. Bugünkü şekliyle orman kadastr komisyonları orman mühendisleri dışındaki kişilerin kararlarına göre çalışmaktadırlar.

Bu yasa ile 6831 sayılı yasanın 52. Maddesine bir fıkra eklenerek yerleşim alanlarında bulunan özel ormanlarda ifraz yapılmamak ve yatay alanın % 6 sını geçmemek üzere inşaat izni verilmiştir. Bu izin kötüye kullanılmıştır. % 6 lık oranının yol, oyun alanı vs. gibi sosyal alanlarla % 36 ya kadar çıkarıldığı görülmektedir (Örneğin; Saip Molla ve Darüşafaka özel ormanları). Bu izin büyük kentlerde arsa sıkıntısı çeken inşaat firmaları açısından özel ormanlar için bir talep yaratmıştır. Hatta bir firma üniversitemizce kamulaştırma kararı alınmış ve kısmen kamulaştırılmış Bilezikçi Çiftliğini 1986 fiyatı ile 7 milyon dolara satın almış ve bir çok davanın açılmasına neden olmuştur.

3.6 3373 Sayılı Kanun:

Bu kanun genellikle aynı yıl yürürlüğe giren 3402 sayılı Kadastr Kanunu ile paralelligi sağlayacak hükümlere yer vermektedir.

52. maddede yeniden değişiklik yapılarak ekim ve dikim suretiyle yetiştirilen özel ormanları ifraz yasağının dışına çıkarılmıştır. Bu ormanlarda 17. Maddeye göre izin alınarak imar planlarına uygun inşaat yapılabilecektir.

3.7 4122 Sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu

23.07.1995 tarihinde kabul edilen bu kanunun amacı; orman sahasını ve ağaç servetini çoğaltmak, toprak, su ve bitki arasında bozulan dengeyi kurmak, geliştirmek ve çevre edgerlerini korumak amacıyla, devlet ormanlarında, devletin hüküm ve tasarrufu altındaki arazilerde, özel ve tüzel kişilere ait arazilerde yapılacak ağaçlandırma ve erozyon kontrolü çalışmalarını düzenlemektir.

Bu Yasa, Orman Bakanlığı'nın bozulan doğal dengeyi yeniden kurmak için hesaplayarak hedeflediği yılda 300.000 ha. ağaçlandırma hedefine ulaşamaması nedeniyle yürürlüğe konulmuştur. Yasa pek çok kamu kurum ve kuruluşlarına ve vatandaşlara yükümlülükler getirerek orman ürünleri satışından alınan bazı fonları Ağaçlandırma fonuna aktarmak suretiyle yılda dört trilyon liralık bir kaynak yaratacaktır. Bu şekilde ağaçlandırma sorununun önündeki en önemli engeli kaldıracağı kabul edilmektedir.

Ağaçlandırma sorununun çözülmesinde ikinci önemli engel arazidir. Devletin elinde her yıl 300.000 ha. olmak üzere ağaçlandırmaya tahsis edilebileceği arazi yoktur.

Esasen ağaçlandırmayı özendirici hükümler 3116 sayılı orman kanununda da vardır. Örneğin; 86. Madde Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki hali arazide en küçük parçası yarım hektardan, toplam 1 ha. küçük olmamak üzere ağaçlandırılan yerlerin ağaçlandırana temlikini öngörmüştür. 6831 sayılı yasanın 57. ve devamı maddeleri de benzer hükümler taşımaktadır. Ancak, bugüne kadar bu hükümlerin işletildiği görülmemiştir. Çünkü bir sahayı ağaçlandırıp orman olarak işletmek (özel ormancılık) kârlı bir yatırım değildir.

Sonuç olarak bir yılda 300.000 ha. devlet orman açıklıkları ve bozuk orman alanlarından karşılanacaktır. Nitekim, 4122 sayılı kanunun 2. Maddesi orman sınırları içinde yangın hariç çeşitli nedenlerle oluşmuş açıklıklarda, amenajman planlarında ağaçlandırmaya ayrılan alanlarda ağaçlandırma yapmak isteyenlere bedelsiz olarak izin verilmesini öngörmüştür.

4122 sayılı yasa her şeyden önce "Devlet ormanları kanuna göre devlet tarafından yönetilir ve işletilir" kuralına ters düşmektedir. Bu yolla ormanlarımızın % 50 sinin işletilmesinin Anayasaya rağmen özel şahıslara devredilmesi mümkündür.

Bu yasanın ikinci sakıncalı yanı ağaçlandırmadan orman ağacı sayılmayan ceviz, kavak, okaliptüs gibi ağaçlar ile tıbbi ve aromatik bitkilerle de yapılmasına imkân vermesidir. Yasa bu konuda açık bir hüküm sevketmemiştir. Ancak, Orman Bakanlığı'nın son günlerde hazırladığı yönetmelik taslağından anlaşıldığı kadarıyla Bakanlık orman köylüsüne daha fazla gelir temin edebilmek için bu yolu denemek istemektedir. Ne yazık ki ekonomik açıdan tutarlı gözükene bu çözüm önemli hukuki sakıncalar taşımaktadır. Şöyle ki: Yukarıda zikredilen türlerle yapılacak ağaçlandırma orman alanına orman sayılmayan yer niteliği kazandırır. Bu yerlerde 2. Madde uygulamasında yasaklamamıştır. Sadece tıbbi ve aromatik bitkiler açısından % 5 oranında alan sınırlaması getirilmiştir. Ceviz, Kavak, okaliptüs gibi ağaçlar için böyle bir sınırlama yoktur.

Yasanın bu şekilde işletilmesi orman alanlarının ilk planda işletilmelerinin özelsahıslara devredilmesine, bir müddet sonra da orman rejiminden tamamen çıkarılmalarına yol açabilecektir. Bu nedenle uygulamada çok dikkatli davranmak, kötü niyetli fırsatçı kişilere olanak tanımamak gerekir. Risk taşıyan büyük kentler ve turistik bölgelerde izin vermekten kaçınmak gerekir.

3.8 2924 Sayın Yasa :

17.10.1983 tarihinde yürürlüğe giren bu yasanın amacı nakline karar verilen orman içi köyler halkının yerleştirilmesi ve orman dışına çıkarılan ve çıkartılacak olan yerlerin değerlendirilmesi suretiyle orman köylülerinin kalkınmalarının desteklenmesidir (md. 1).

2924 sayı yasa orman dışına çıkarılan alanları;

a) Orman olarak korunmasında yarar görülmeyip, aksine tarım alanına dönüştürülmesined kesin yarar görülen yerler.

b) Otlak, yaylak, kışlak benzeri alanlar,

c) Tarla, bağ, bahçe, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanları,

d) Şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim alanları,

(a) bendinde belirtilen yerler 10, 11 ve 12. Maddelere göre değerlendirilecektir. Bu yerlerle ilgili kadastro, tespit, tefrik ve tescil işlemlerine karşı açılan davalar yürütmeyi durdurmayacak bu davalarda ihtiyati tedbir veya yürütmeyi durdurma kararı da verilemeyecektir(md. 3).

(b) bendinde belirtilen otlak, yaylak, kışlak, benzeri alanlar 10. Maddeye göre orman köylerine bedelsiz tahsis edilecektir.

(c) bendindebelirtilen tarım alanları ile buralardaki yapı ve tesisler fiili duruma göre ifraz edilerek kullanan kişilere raiyç bedel üzerinden satılacaktır (md. 11).

(d) bendindebelirtilen alanlar yasanın ilk şeklinde Belediye ve mücavir alan sınırları dışında ve içinde kalan alanlar şeklinde ikiye ayrılıp değerlendirmeleri farklı maddelerde düzenlenmiş bulunmaktaydı. Ancak 28 Ağustos 1991 tarihinde 3763 sayılı kanun ile 13. Maddesi 3. Maddenin ve 6 bentleri iptal edilerek 4127 sayılı kanun ile köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim alanları başlığı altında 12. Madde kapsamına sokulmuştur.

2924 sayılı kanunun bazı maddeleri 3763 sayılı kanunda değiştirilmiştir. Bu değişiklikler Kaynarca Kad. Mahkemesince Anayasaya aykırı görülerek Anayasa Mahkemesine götürülmüş, Anayasa Mahkemesi'nin 30/3/1993 tarihli kararı ile kısmen iptal edilmiştir. İptal edilen 11. maddenin 3. 4. ve 5. fıkraları 12. Madde içinde geçerli olduklarından yasanın tarım alanları ve köy yapılarının bulunduğu yerler için uygulama olanağı kalmamıştır.

4127 sayılı yasa bu boşluğu doldurmak üzere 30.10.1995 tarihinde kabul edilmiştir.

2924 sayılı yasanın son şekline göre orman dışına çıkarılacak alanlardan tarım alanına dönüşen yerler (2/c) orman dışına çıkarıldıkları tarihteki fiili durumlarına göre ifraz edilerek, bu yerleri kullanan kişilere rayiç bedelleri peşin veya 10 yıllık süre içinde ve eşit taksitle alınmak üzere Orman Bakanlığı'nca satılacaktır (md. 11/1).

Taksitle borçlanmalarda Ziraat bankası'na zirai kredilere uygulanan yıllık faiz oranı uygulanacaktır (md. 11/1).

Bu yerlerin kadastro çalışmaları sırasında fiili kullanım udrumuna göre sınırlandırılması ve Hazine adına tespiti yapılacak bu yerler üzerindeki muhdesat ile tasarruf edenlerin isimleri, kadastro tutanağının beyanlar hanesinde gösterilecektir. 3402 sayılı Kanun 11. Maddesindeki askı ilanı hariç diğer ilanlar yapılmayacaktır. Kadastro çalışmaları sırasında belirlenen kişilerin gerçek hak sahibi olup olmadıkları hususu ayrıca Orman Bakanlığınca tespit edilecektir.

Hak sahibi olabilmek için, orman köy nüfusuna kayıtlı olmak ve kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren geriye doğru en az beş yıl o yerde ikamet etmek gerekir.

Hak sahiplerince 1 yıl içinde satın alınmayan yerler ihale ile hak sahipliği tanımına uygun üçüncü kişilere aynı esaslara göre satılacaktır.

31.12.1981 tarihinden itibaren orman köyü nüfusuna kayıtlı olanlar da hak sahibi sayılırlar.

Şu halde hak sahibi olabilmek için; 31.12.1981 tarihinden önce köy nüfusuna kayıtlı olmak ve kanunun yürürlük tarihinden geriye doğru en az beş yıl o köyde ikamet etmek gerekecektir.

Köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim alanlarının değerlendirilmesini çözümleyen 12. Maddeye göre;

Köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim alanları, orman sınırları dışına çıkarıldıkları tarihteki fiili durumlarına göre ifraz edilerek üzerinde yapısı bulunan hak sahibi kişilere, rayiç bedeli peşin veya 5 yıllık süre içinde ve yıllık eşit taksitle alınmak üzere Orman Bakanlığı'nca satılacaktır.

Bu kişilerin hak sahibi olması için köy nüfusuna kayıtlı olmaları ve kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren geriye doğru en az 5 yıl o köyde ikamet etmeleri gerekir.

Hak sahipleri tanımına girmeyen kişilerce işgal edilen yerler aynı köydeki başka bir hak sahibine üzerindeki yapı ile birlikte tespit edilecek rayiç bedel üzerinden ve yapının bedeli peşin olarak satılacaktır. Yapı bedeli sahibine defaten iade edilecektir.

11. maddenin 2.3.5. ve 6. fıkraları bu madde içinde uygulanır.

2924 sayılı kanunun genel bir değerlendirmesi yapılacak olursa; Esasen Anayasa koyucu meseleyi teorik olarak ele almış pratikte gerçekleşme şansı olup olmadığını irdelememiştir.

Bu yasa büyük bir ihtimalle şu anda işgal edilen arazilerin işgalcilerine satılması düzeyinde kalacak orman köylerinin nakli meselesi ile asla ilgilenilmeyecektir.

Satılacak yerler tarıma elverişli olmayan alanlardır. Orman köylüsü bu yolla kalkınamaz bu yasaya işlerlik kazandıran orman dışına çıkarma işlemi ile 1970 yılından bu yana toplam 411.000 ha. civarındadır. Yasada 3402 sayılı kanuna atfen 40 ve 100 dönüm sınırlaması mevcut ise de, Anayasamızın 44. Maddesi ve 3083 sayılı kanun gözönünde tutulursa; bu alanların öncelikle topraksız veya yeterli toprağı bulunmayanlar tahsisi gerekir. Halbuki hak sahibi kabul edilen kişi o köyün toprak varlığı bakımından en iyi durumda olan kişisi olabilir.

Bu yasa genelde yasalara saygılı olan orman köylüsünü halkı suç işlemeye yöneltecektir.

3.9 Orman Azalmasına Yol Açan diğer Yasalar:

a) 2981 sayılı imar affi kanununun 3290 sayılı kanunla değişik 2. Maddesi 31.12.1981 yılından önce yerleşim olanağı haline gelen yerler kesinleşmiş orman sınırları içinde kalsa da kadastronu yapılacaktır.

3402 sayılı yasa bu durumu bir istisna olarak kabul etmiş, 3. Fıkrasında 2981 sayılı kanununa göre yapılacak kadastronun mükerrer sayılmayacağını hükme bağlanmıştır.

3402 madde 45 benzer hükümleri taşıyordu. Çatalca Kadastro Mahkemesi'nin başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.

b) 2613 Sayılı Maden kanunu Uygulaması :

Madenler Devletin Hüküm ve tasarrufu altınad olup içinde bulunduklar arazinin kapsamı dışında kalmaktadır. Bu nedenle, Orman bakanlığı ormanlar içindeki madenleri aranması ve işletilmesi için gerekli izinleri vermektedir. Arama ve işletme faaliyetleri sonunda bu alanlar ağaçlandırılmakta ise de, ormanların doğal yapısı bozulmakta ve önemli çevre sorunlarına neden olmaktadır.

c) 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu:

12.3.1982 tarihinde yürürlüğe giren bu kanunun 8.maddesine göre Bakanlar Kurulu tarafından turizm bölge, alan veya merkezi ilân edilen yerler ile ormanlar, ilgil i kuruluşlarca Turizm Bakanlığına devredilir (Ayrıca, bakınız; "Kamu Arazilerinin Turizm Bakanlığına Tahsisi Hakkında yönetmelik", 23 Nisan 1983 tarih, 1803-1 sayılı R.G.). Bakanlık bu alanları kiralamaya, tahsis etmeye ve bu araziler üzerinde irtifak hakkı kurmaya yetkilidir. Bu alanların yeniden orman haline dönüşmesi mümkün değildir. Uygulama Anayasasının "orman sınırlarında daraltma yapılamayacağı" kuralına ve irtifak haklarını süreye bağlayan 6831 sayılı kanunun 17. Maddesine aykırıdır.

d) 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu:

3.4.1991 tarih 3711 sayılı Yasa ile bu kanuna ek 18. Madde eklenerek Vakıf Üniversitelerine Hazine veya kamu tüzel kişilerine ait arazilerin tahsiski imkânı yaratılmıştır.

Bu yasa ile; Koç Üniversitesine 193 hektar, Sabancı Üniversitesine 93 hektar ve Galatasaray Üniversitesi'ne 900 hektar orman arazisi tahsis edilmiştir.

Bu işlemler İstanbul belediyesi, Mimarlar Odası ve Orman Mühendisleri Odasınca açılan davalar ile iptal ettirmeye çalışılmaktadır.

5. SONUÇ

Yukarıdaki açıklamalardan aşağıdaki sonuçların çıkarılması mümkündür.

Cumhuriyet dönemi boyunca işbaşına gelen hükümetlerin doğal kaynakların ve ormanların korunması konusunda gerekli yasal düzenlemeleri yaptıkları kuşkusuz olmakla birlikte, belli

dönemlerde oluşan sosyal ve ekonomik baskılar nedeniyle bu düzenlemelere aykırı yasal düzenlemeler ve uygulamalar yaptıkları görülmektedir.

Bu düzenlemeler kısa vadede politik veya ekonomik yararlar sağlamakta ise de uzun vadede çok daha büyük zararlara, hatta büyük can ve mal kayıplarına yol açmaktadır.

Morfolojik ve ekolojik koşullar açısından kritik bir noktada bulunan ülkemizde doğal kaynaklar ve ormanlar konusunda kısa vadeli politikalar izlenmesi son derece tehlikelidir. Doğal dengenin bozulması kısa vadeli yararlarla kıyaslanamayacak ölçüde büyük zararlara yol açmakta, bozulan dengenin yeniden kurulması da çoğu kez mümkün olmamaktadır.

Bu nedenle doğal kaynaklar ve ormanlar hakkındaki Anayasa hükümlerine aykırı düzenlemelerden ve uygulamalardan kaçınmak, bu hükümleri tam anlamıyla etkin kılmak gerekir.

KAYNAKLAR

AKİPEK, J.G., 1977: *Devlet Orman Arazisi Üzerinde Üst Hakkı, Osman Fazıl Berki'ye Armağan, A.Ü.H.F. yayını, Ankara.*

ARAL, V., 1982: *İnşaat (Üst) Hakkı, İstanbul.*

AYANOĞLU, S., 1980: *Yoğun Nüfuslu ve Endüstrileşmiş Ülkelerde Arazi Mülkiyeti, Çeviri İ.Ü.Orman Fakültesi Dergisi Seri B, Cilt 30, Sayı 1.*

AYANOĞLU, S., 1992: *Ormanlarının Kamu Malları Arasındaki Yeri, Orman Tanımı, Kapsamı İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 42, Sayı 1.2, İstanbul.*

AYANOĞLU, S., 1993: *Ormanlar Üzerinde Sınırlı Aynî Haklar, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi B Serisinde Yayınlanmak Üzere Yayın Komisyonuna teslim edilmiştir.*

BAYRAKTAROĞLU, H., 1968: *Anayasa Muvacehesinde Orman İrtifak Haklarının geleceği İ.Ü.Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 18, Sayı 1 İstanbul.*

CYRILL, E. H., 1966: *Royal Forest, A History Of Dean's Wood's As Producers Of Timber, Oxford.*

DANA, S., 1956: *Forest And range Policy, London.*

DEMETHON, H., 1964: *Traite Du Domain De De Letat, Dalloz, Paris.*

DOĞANAY, Ümit Yaşar – *Orman ve Orman Toprağı Üzerined Mülkiyet, TMMOB, Orman Mühendisleri Odası V. Teknik Kongresi, Ankara, 1974.*

DÜREN, A., 1975: *İdare Malları Ankara.*

EKİNCİ, O., 1996: *İstanbul'u Sarsan On Yıl İstanbul.*

F.A.O., 1980: *Food And Agricultural Legislation Volume 29, no. 453.*

U.S.D.A., *FOREST SERVICE 1976:Laws Relating to Forest Service Activities, no. 453.*

GORDON, W.A., 1955: *The Law Of Forestry, London.*

GUYOT, C., 1909: *Cours De Droit Forestier, Paris.*

İ.T.O., 1983: *2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ve İlgili Yönetmelikler İstanbul.*

K.T.Ü., 1995: *1. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi 3, Cilt, Trabzon.*

KAYGANACIOĞLU, M., RENDA, N., ONURSAN, G., 1976: *Orman Kanunu İlgili Mevzuat Ankara.*

KÖPRÜLÜ, B., KANETİ, S., 1982,1983: *Sınırlı Aynı Haklar, İstanbul.*

KÖPRÜLÜ, B., 1948: *Türk Hukukunda Orman Mülkiyeti İ.Ü.Hukuk Fakültesi Mecmuası 1148, Cilt 14, sayı 3-4 İstanbul.*

MANIEL, K., 1964: *Forstliche Rechtslehre Freiburg.*

ORMAN BAKANLIĞI, 1994: *1. Ormancılık şurası, Kararlar Ankara.*

ORMAN BAKANLIĞI, 1995: *Orman Bakanlığında yeniden Yapılanma Ankara.*

İ.Ü ORMAN FAKÜLTESİ, 1979: *Büyük İstanbul'un Yeşil Alan Sorunları Yayın no. 270, İstanbul.*

ÖRÜCÜ, E., 1976: *Taşınmaz Mülkiyetine Bir Kamu Hukuku Yaklaşımı İstanbul.*

TÜBİTAK, 1978: *Çevre Sorunları Vejetasyon İlişkileri Sempozyumu İstanbul.*

USLUOĞLU, H. A., 1975: *Kamu Hizmeti ve Kamu Tüzel Kişileri, Orman ve Av Dergisi Ocak.*

USLUOĞLU, H. A., 1976: *Ormanlarda Üst Hakkı, 29 Ağustos 1976 tarihli Cumhuriyet Gazetesi. İstanbul.*

YAVUZ, F., 1975: *Çevre Sorunları Ankara.*

YAYLA, Y., 1975: *Şehir Planlamasının Başlıca Hukuki Meseleleri ve İstanbul Örneğinin İstanbul.*